

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת בלק תשע"ז שנה ג' גליון 145

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: בפירוש מעלת צניע ומעלי

פעמים רבות נעלבים אנו ממאן דהו, יתכן ואותו מאן דהו, בן משפחה, מעביד, רב וכיו"ב. עלבון זה פעמים שגורם לנו להתרחק ממנו. אולם אילו היו לנו עיניים נפלאות כאלה, כפי שדורשת אתונו של בלעם מבעליה, עיניים של "ההסכן הסכנת" הרי היינו מבינים שיש דברים בגו ולא היינו נעלבים ומסתכסכים.

הגמרא בכתובות (סב:) מביאה: "רבי עקיבא רעיא דבן כלבא שבוע הוה, חזיתיה ברתייה דהוה צניע ומעלי, אמרה ליה: אי מקדשנא לך אזלת לבי רב, אמר לה: אין. איקדשא ליה בצנעא ושדרתיה".

חז"ל מגלים לנו שבתו של כלבא שבוע הכירה ברבי עקיבא שאינו רועה פשוט אלא "צניע ומעלי", כלומר צנוע וחשוב, ומחמת כן אם תשלח אותו ללמוד תורה, הרי שייצמח לאדם גדול.

וצריך להבין, היכן ראתה רחל את רבי עקיבא שהיה צנוע ומעלי במידות טובות, ונראה לפרש זאת על המעשה המובא במסכת שבת (קכז:) בה הגמרא מביאה כמה וכמה מעשים של "הדן את חבירו לכף זכות". ואחד מן המעשים: "תנו רבנן הדן חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות, ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום שלש שנים. ערב יום הכפורים אמר לו: תן לי שכרי, ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו: אין לי מעות. אמר לו: תן לי פירות. אמר לו: אין לי. תן לי קרקע, אין לי, תן לי בהמה, אין לי. תן לי כרים וכסתות, אין לי. הפשיל כליו לאחוריו, והלך לביתו בפחי נפש.

לאחר הרגל נטל בעל הבית שכרו בידו, ועמו משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים, והלך לו לביתו. אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו ואמר לו: בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרתי אין לי מעות במה חשדתי? אמרתי: שמא פרקמטיא (סחורה) בזול נזדמנה לך, ולקחת בהן. ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי אין לי בהמה במה חשדתי? אמרתי: שמא מושכרת ביד אחרים. בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי קרקע במה חשדתי? אמרתי: שמא מוכרת ביד אחרים היא. ובשעה שאמרת לי תן לי פירות במה חשדתי? אמרתי שמא אינן מעושרות. ובשעה שאמרתי לך אין לי כרים וכסתות במה חשדתי? אמרתי: שמא הקדיש כל נכסיו לשמים. אמר ליה: העבודה (לשון שבועה), כך היה! הידרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חברי בדרום התירו לי כל נדרי, ואתה, כשם שדנתני לזכות - המקום ידין אותך לזכות.

והנה אותו אדם מופלא שלימד זכות כל כך, מבואר בספר שאילתות דרב אחאי גאון ז"ל (שאילתא מ') שהיה זה רבי עקיבא. ולפי זה נראה לומר, כי רחל בת כלבא שבוע

בלעם הרשע היתה אתון נאמנה, שכדברי חז"ל שימשה אותו אף בחיי אישות. נאמנותה של האתון הגיעה לשיאה בשעה שראתה את מלאך ה' וחרבו שלופה בידו, בא להרוג את בלעם, האתון נטתה מן הדרך אל השדה, כדי להציל את בלעם מחרב המלאך. בלעם שלא ראה את מלאך ה' חשב שאתונו הנאמנה החלה למרוד ומזלזלת בו, והכה אותה על מנת להשיבה אל הדרך. אולם זו סבלה מכותיה בדומיה ומסרה עצמה למען הצל את אדונה.

נעמד מלאך ה' במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה וחרבו שלופה להרוג את בלעם.

אך אתונו הנאמנה מחליטה אף הפעם להציל את בעליה על אף המכות הרבות שהכה אותה ונלחצת אל הקיר.

בלעם שתום העין מוסיף להכותה, ואז מגיע מלאך ה' למקום שלא תוכל האתון לנטות ימין ושמאל להציל את בלעם מחרבו. נאלצת איפה האתון לרבוץ תחת בלעם.

תגובת בלעם לא מאחרת לבוא, נוטל הוא את המקל ומכה אותה, פותח ה' את פי האתון ושואלת היא את בלעם: מדוע הכה אותה שלש רגלים? עונה בלעם, שנאלץ הוא רק להכותה היות ואין לו חרב להורגה. בגלל הבזיון הגדול שביזתה אותו התעללה בו ולא צייתה לפקודתו.

ואז מגיע הרגע הגדול בו נותנת האתון הפשוטה מוסר ותוכחה לכל באי העולם בכלל ולבלעם אדונה הגדול בפרט, מוסר מאלף שראוי לנטוע בלב כל אחד השקפת חיים מהפכנית.

השקפה המלמדת כיצד לדון לכף זכות. השקפה ממנה ידע האדם כיצד להתבונן ולהפנים את חסדי ה' אל לבו פנימה, ממנה ידע אף כיצד להידיבק באמונה אפילו אם אינו בדרגה גבוהה.

"הלוא אנכי אתנך אשר רכבת עלי מאדך עד היום הזה ההסכן הסכנת לעשות לך כה ויאמר לא". נורא, אמנם בעיניך לא זכית לראות את מלאך ה' הבא להורגך, אך עליך להשתמש בעיניים אחרות עיני הישרות והשכל הישר, הטבועות אצל כל מי שמידותיו לא הושחתו לגמרי, הן עשרות שנים מצייתת אני לדבריך מעולם לא הסכנת להמרות את מוצא שפתיך.

אם כיום רואה אתה בעיניך שאני ממרה ומתנהגת בצורה מוזרה האין זה אומר דרשני. עליך לשאול מדוע.

התבונן נא מה נשתנה היום הזה מכל הימים, שבכל הימים מצייתת אני לך והיום הזה כביכול מתעללת בך. האם אין הדבר כשלעצמו הוכחה ברורה שבאים להורגך ואני מצילתך, אמנם עיניים לך ואינך רואה, אך מדוע לא תראה זאת דרך עיני הישרות של "ההסכן הסכנת".

שראתה את מידותיו של רבי עקיבא, היא ראתה כיצד הוא דן כל אחד לכף זכות, וידעה כי מחמת כן אם ילך ללמוד תורה, יצמח ויהיה לתלמיד חכם.

וזאת משום שכתב רבי נחמן מברסלב בספרו ליקוטי עצות (ערך תלמוד תורה אות ס"ט) וז"ל: "סגולה להתמיד בלימוד התורה הוא להזהר שלא לדבר על שום אחד מישראל, כי כולם אותיות שבספר תורה, רק אדרבה ישתדל בכל כוחו למצוא זכות וטוב בכל אחד מישראל ואפילו אם נדמה ח"ו לרשע ישתדל למצוא בו נקודות טובות ששם הוא אינו רשע עד שיהיה כל אחד מישראל יפה ונאה בעיניו על ידי זה יזכה להתמיד בלימוד התורה הקדושה".

לכן כשראתה רחל כי רבי עקיבא דן לכף זכות, ידעה כי יוכל להתמיד בלימוד התורה הקדושה.

עוד יש לפרש מהו "צנוע ומעלי" צנוע היינו צניעות בענייני קדושה, וזאת על פי מה שכתב רבי צדוק הכהן מלובלין בספרו פרי צדיק (ח"ג חג הפסח סימן מ"ט דמ"ב ע"א): "מצינו במנחות (ט:), אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ וכו'. ולמה נזכר כאן בשם אביו. ומצינו במדרש תנחומא (פרשת חקת סימן ח'), ששמע משה רבינו את הקב"ה עוסק בפרק פרה, אליעזר בני אומר וכו', ולא הוזכר בשם אביו בן הורקנוס. וכן מצינו בבבא בתרא (יב:), ומתאמרה משמיה דרבי עקיבא בן יוסף כוותיה, ולמה במקום הזה מזכירו בשם אביו בן יוסף ובכל מקום מזכירו סתם רבי עקיבא.

אך הענין הוא על פי מה שכתב רבינו האר"י הקדוש שרבי עקיבא היה שורש תורה שבעל פה ומשה רבינו היה שורש תורה שבכתב, ותורה שבעל פה בבחינת "תזל כטל אמרת" והוא משער הנ' של בעלי תשובה ולכן אמרו במדרש תנחומא (שם): "וכל יקר ראתה עינו", זה רבי עקיבא וחבריו. "ויקר" היינו משכל הנעלם. ולכן בשני המקומות הללו זכרו לרבי עקיבא בשם אביו בן יוסף, להורות שמה שזכה להיות שורש תורה שבעל פה היה מפני שהיה מבורר במידת יוסף שהוא צדיק יסוד עולם. עכ"ד.

נמצא כי רבי עקיבא היה מושלם במידת הקדושה במידתו של יוסף הצדיק.

ואכן מצינו אצל רבי עקיבא שעמד יפה בנסיון של עריות, כמובא באבות דרבי נתן (פרק ט"ז סוף הלכה ב'): "רבי עקיבא הלך אצל שלטון אחד, ושיגר לו שתי נשים יפות רחצום וסכום וקשטום ככלות, והיו מתנפלות עליו כל הלילה, זאת אומרת חזור אצלי וזאת אומרת חזור אצלי, והיה רבי עקיבא יושב ביניהן ומרקק ולא פנה אליהם וכו'. ע"ש. וכיצא בה היה לו לרבי עקיבא עם אשתו של טורנוסרופוס הרשע כמבואר בנדרים (ג:), ובפירוש המיוחס לרש"י כתב שאשתו של טורנוסרופוס אמרה, אני אפתנו ואכשילה לרבי עקיבא, באה אצלו וגילתה שוקה כנגדו ורקק רבי עקיבא" וכו'. וכן הוא שם בתוספות ורא"ש ור"ן ז"ל. ע"ש. ועיין עבודה זרה (כ:), הרי שרבי עקיבא עמד בעוז ובתעצומות בנסיון העריות.

רחל בת כלבא שבוע שראתה את קדושתו של רבי עקיבא וצניעותו בעריות, הבינה כי יש בו טהרה וקדושה, ומחמת כן אם יצא ללמוד תורה, יזכה להיות שורש התורה שבעל פה.

ובזאת יתבאר דברי הגמרא בברכות (סא:): תנו רבנן: פעם אחת גזרה מלכות הרשעה (מלכות רומי) שלא יעסקו ישראל בתורה. בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה. אמר ליה: עקיבא אי אתה מתירא מפני מלכות? אמר לו: אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום. אמר להם: מפני מה אתם בורחים? אמרו לו: מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם.

אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם? אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות? לא פקח אתה אלא טיפש אתה, ומה

במקום חיותנו אנו מתייראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה...

אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה (ניצבים ל', כ') "כי הוא חיך ואורך ימיו" כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה. אמרו, לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמר לו: פפוס מי הביאך לכאן? אמר ליה: אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים. ע"כ.

ולפי דרכינו יש לפרש שרבי עקיבא המשיל את התורה לדגים שבמים, כי המים מסמלים את הטהרה והקדושה, ובא ללמד, כי הדרך היחידה להשיג טהרה וקדושה, הוא רק אם יהיה כל כולו בתוך התורה הקדושה, וכדברי הרמב"ם (סוף הלכות איסורי ביאה) וז"ל: גדולה מכל זאת אמרו, יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה. ע"כ.

וכן מצינו במדרש (שוחר טוב משלי כ"ד): כל זמן שדברי תורה נכנסין ומוצאין חדרי לב פנויין ושרויין בתורה, אין יצר הרע שולט בהן, ואם לאו אין אדם יכול להוציא מתוכן. משל למלך שהיה מהלך במדבר ומוצא שם טרקלין וחדרים פנויין, נכנס ושורה בתוכו, כך יצר הרע - אין מוצא דברי תורה, שולט בהן ואין אדם יכול להוציא מתוכן. ע"כ (ועי' בדברינו לפרשת בשלח אות ל"ד).

ונהנה מצינו אצל הרבה מרבתינו התנאים והאמוראים שהיו נקראים על שם אביהם, כמו רבי שמעון שנקרא "בר יוחאי" בפסחים (ק"ב), ורבי יהושע בן לוי הנקרא בר ליואי (כתובות עז:), ורבי יוחנן בן זכאי שנקרא "בר נפחא" על שם אביו (סנהדרין צו: לפי לישנא אחת ברש"י), וכבן זומא ובן עזאי שנקראו על שם אביהם בכל התלמוד. וכן אביי נתכנה כיליל על שם אביו (עי' רש"י זבחים ק"ב:).

ונראה לפרש על פי דברי הזוה"ק (סוף פרשת בחוקתי דף קטו:): בענין כיבוד הורים לאחר מותם וז"ל (תרגום): אחר שמת אביו אם תאמר שהוא פטור מלכבדו, אין הדבר כן, שאע"פ שמת אביו, הבן מחוייב בכבודו עוד יותר, לפי שאז האב צריך לכבוד ולטובת הבן יותר מכל מאכל ומשקה בחייו, דכתיב "כבד את אביך" היינו גם לאחר מותו, שאם הבן הולך בדרך מעוקל ודאי מבה את אביו, ואם הולך בדרך הישר ותיקן מעשיו, ודאי מכבד את אביו, גם בעולם הזה שאומרים "אשרי יולדתו" וגם בעולם העליון אצל הקב"ה, שזכות תורתו ומעשיו הטובים מועילים לאביו בעולם הבא, והקב"ה מרחם עליו, ומושיב אותו בכסא כבודו הראוי לו.

וזהו שכתוב: "בן יכבד אב", כגון רבי אלעזר ברבי שמעון, שהוא כיבד את אביו בעולם הזה ובעולם העליון, ועתה נתרבה שבחו של רבי שמעון בשני העולמות, בעולם הזה ובעולם הבא עוד יותר מבחייו, לפי שזכה לבנים קדושים ולגזעים קדושים.

אשריהם הצדיקים שזוכים לבנים קדושים ולגזעים קדושים, עליהם ראוי לקרות: כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברכ' ה', אמן. עכ"ד הזוה"ק.

נמצא כי הבן במעשיו הטובים ובלמוד תורתו במשך כל ימי חייו, מרבה את שבח אביו בעולם הזה ובעולם הבא, ולכן היו החכמים נקראים על שם אבותיהם, להורות, כי במעשיהם משפיעים שבח ותהילה לאבותיהם].

ונראה לתת הסבר חדש מדוע נקרא "עקיבא בן יוסף", כי מצינו שתי הנהגות אצל הצדיקים יש צדיקים שדרכם היה להשפיע עשירות לתלמידיהם, ויש צדיקים להיפך, שלא היה חפצם שתלמידיהם יהיו עשירים מחשש שמא נסיון העושר יפילם לבאר פי שחת.

לפי זה יש לומר כי רבי עקיבא רצה להמשיך עשירות לתלמידיו, לכן היה מכבד עשירים (עי' עירובין פו:), ורמז נאה לכך: "רבי עקיבא" עולה בגימטריא "פרנסה" (אמרי נעם שבועות אות ל"ב). ולכן נקרא "בן יוסף" שהיה בו מידת יוסף

הצדיק "הוא המכלכל הוא המשביר" להשפיע שובע לתלמידיו.

ואולי מחמת כן היה גם גבאי צדקה (עי' קידושין כז), שעל ידי פעולתו כאן בעולם הזה, לדאוג לרווחתם הכלכלית של בני ישראל, פעל אף בעולמות העליונים להמשיך עליהם שפע של פרנסה ומזונות בריוח.

כמו כן מובא בספרים הקדושים שבשביל שהצדיק ישפיע שפע של עשירות על תלמידיו, מוכרחים שהצדיק עצמו יהיה עשיר, אבל אם הצדיק מסתפק במעט וגם המעט שיש לו הוא מחזיק לברכה, אז אינו יכול להשפיע הרבה לזולתו, כמ"ש ה"כלי יקר" (פרשת לך לך): "ואברכך" תחלה, כלומר קודם שתהיה עשיר, ואחר כך "והיה ברכה" תברך אחרים. כי לברכת הקבצן אין כל ערך. לכן אמר פעם הצדיק הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע: "אם חסידיו היו יודעים כמה טובה צומחת להם אם הרבי שלהם חי בעשירות ובהרחבת הדעת, ואז הוא יכול להשפיע להם שפע מלא וגדוש, אם היו יודעים את זה, היו עושים את רצפת הבית שלי ממטבעות זהב... אבל המטבעות לא ברוחבם אלא על חודם".

ומשום כך אכן מצינו שרבי עקיבא היה עשיר גדול, כפי שהגמרא במסכת נדרים (ג) מביאה ששה דברים התעשר רבי עקיבא: האחד, לאחר שהתיר את נדרו של חמיו - כלבא שבוע, קיבל את עשרו של כלבא שבוע.

ב. מן אילא דספינתא, דכל ספינתא עבדין ליה מין עינא (מסביר ה"ן: בכל ספינה היו עושין דמות איל מעץ לנחש ולסימן שתהא הספינה קלה בהליכתה כאיל, והיו ממלאין אותו דינרי זהב), זימנא חדא אנשיוה על כיף ימא אתא הוא אשכחיה - פעם אחת שכחוהו על שפת הים, בא רבי עקיבא ומצאו.

ג. ומן גווזא (ר"ן: תיבה העשויה להצניע בתוכה ממון הספינה), שפעם אחת נתן ארבעה זוזים למלחים, אמר להם אם תמצאו דבר הביאו לי. ולא מצאו אלא ארגז על שפת הים, הביאוהו אליו, אמרו לו: יעשה אדוננו בו. נמצא שהיה מלא דינרים, שפעם אחת טבעה ספינה וכל הרכוש היה נתון באותו ארגז ונמצא בפעם הזו.

ד. מן מטרוניתא (ר"ן: פעם אחת הוצרכו ר"ע ותלמידיו מעות והלכו אצל מטרוניתא אמרה לו לר"ע הריני מלווה אותך ותהיה אתה לוה והקב"ה וים ערבים בדבר קבע לה זמן לפרעון וכשהגיע זמנה הלכה אותה מטרוניתא על שפת הים אמרה רבש"ע גלוי וידוע לפניך שר"ע חולה ולא היה בידו לפרוע חובו ראה שאתה ערב בדבר מיד נשתטית בתו של קיסר ונטלה ארגז מלא אבנים טובות ודינרי זהב וזרקה לתוך הים והים הביאתו במקום שהיתה אותה מטרוניתא יושבת על שפת הים מיד נטלה אותו ארגז והלכה לה לימים נתרפא ר"ע ובא לו אצל ההיא מטרוניתא ומעותיו בידו לפרעון חובו. אמרה לו: חזרתי אצל הערב והוא פרע כל החוב, והא לך מה שנתן לי יותר. ומאותו ממון שהחזירה לו נתעשר ר"ע).

ה. מן אשתו של טורנוסרופוס - שהיה ר"ע מקפחו בקראי בפני קיסר ומקנתו בדברים, פעם אחת בא לביתו סר וזעף, אמרה לו אשתו: מפני מה פניך זועפים? אמר לה: מפני ר"ע שמקנטר אותי בכל יום בדברים. אמרה לו: אלהיהם של אלו שונא זימה הוא, תן לי רשות ואכשיל אותו בדבר עבירה. נתן לה רשות והתקשטה והלכה לה אצל ר"ע, כשראה ר"ע אותה, רק שחק ובכה. אמרה לו: מה איננו הנך תלת מילין? אמר לה: שנים אפרש שלישי לא אפרש, רקקתי על שבאת מטיפה סרוחה, בכיתי על האי שופרא דבלי בארעא, והוא שחק שצפה ברוח הקדש שעתידה להתגייר ולהינשא לו, ולא רצה להודיעה. אמרה לו: כלום יש תשובה? אמר לה הן הלכה ונתגיירה ונשאת לו לר"ע והכניסה לו ממון הרבה.

והשישי מקטיעא בר שלום, כפי שמפורש במסכת עבודה זרה (י:), שהוא היה אחד מחשובי מלכות הקיסר, והקיסר היה שונא ליהודים. אמר להם לחשובי המלכות: מי שעלתה לו נימה ברגלו, יקטענה ויחיה או יניחנה וימות? אמרו לו

יקטענה ויחיה. אמר לו קטיעא בר שלום: אחת, שאינך יכול לכלות את כולם... ועוד יקראו לך מלכות קטועה. אמר לו: יפה אמרת, אלא כל מי שמנצח את המלך משליכים אותו לכבשן אש חלול... כשלקחו אותו והלך, אמרה לו אותה מטרוניתא: אוי לה לספינה שהולכת בלא מכס. נטל סכין וקטע לעורלתו. יש אומרים כופף ראשו על עורלתו וקטע אותה בשיניו. אמר שילמתי מכס, חלפתי ועברתי. כשהשליכו אותו אמר כל נכסי לר' עקיבא וחבריו.

ולדרכינו יש לומר כי עשירותו של רבי עקיבא נועדה כדי להשפיע עשירות לתלמידיו.

בפירוש שלח נא ביד תשלח – ביד רבי עקיבא:

על דברי משה רבינו: "שלח נא ביד תשלח", הביא החיד"א בספרו חומת אנך מדרש פליאה: שלח נא ביד רבי עקיבא. ע"כ. וצריך להבין, מדוע רצה משה רבינו שרבי עקיבא יגאל את ישראל.

על עם ישראל נגזר להיות בגלות מצרים ארבע מאות שנה, כמו שאומר הקב"ה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים (לך לך ט"ו, י"ג): "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה". אולם למעשה עם ישראל היו במצרים רק מאתיים ועשר שנה.

ואחד מן התירוצים מה שהקדימו בני ישראל לצאת קודם הזמן, הוא משום שקושי השעבוד השלים (עי' כלי יקר סוף פר' שמות), אולם התוס' (שבת י: ד"ה ה"ג) כתבו שקושי השעבוד היה בשביל חטא מכירת יוסף, ע"ש וא"כ שוב אי אפשר לומר שקושי השעבוד השלים לזמן ארבע מאות שנה. ולפי זה על כרחך לא השלימו ישראל את גלותם, ורק מחמת שהיו עלולים להשתקע בטומאת מצרים, גאל אותם הקב"ה קודם זמנם, ועתידים ישראל להשלים זאת בארבע גלויות (ועיין בדברינו במאמר על רבי טרפון מה שהבאנו בענין זה).

והנה בהגדה של פסח כתונת פסים (על הפיסקה ונצעק אל ה') הביא בשם ספר כתר שם טוב להקשות, כיצד ניתן לומר שקושי השעבוד בא להם מחמת חטא מכירת יוסף, הרי שועבדו גם שבטים שלא היו במכירה, כגון בני שבט בנימין וראובן. ותירץ, דאזלינן בתר רובא, דמחמת שרוב השבטים חטאו במכירת יוסף לכן נענשו כולם.

אולם בספר וערך הכהן (מערכת ג' אות א') העיר על כך, ששיטת רבי עקיבא במכות (ז), דחיישינן למיעוטא (כי לדעתו אין סנהדרין הורגים את הרוצח במזיד, כי חושים שמא הנרצח היה טריפה, והרי טריפה מיעוט הוא כמבואר בחולין יא.) ואם כן מיעוט השבטים שלא חטא במכירת יוסף, לא היה צריך להשתעבד במצרים. נמצא לפי זה, שלשיטת רבי עקיבא קושי השעבוד בא כדי להקדים את יציאתם ממצרים ולהשלים את גאולתם במאתיים ועשר שנים, ואי אפשר לומר שבא לכפר על חטא מכירת יוסף.

משום כך ביקש משה רבינו "שלח נא ביד תשלח" – ביד רבי עקיבא, כי לפי שיטתו קושי השעבוד השלים את גלותם, ולא יצטרכו לגלות שוב בארבע גלויות.

ד' תמוז:

יום פטירתו של רבינו תם (רבי יעקב בן מאיר) נכדו של רש"י, לכן מן הראוי ללמוד מדברי תורתו, או בתוספות או בספר הישר לרבינו תם. כמו כן להניח ביום זה תפילין של רבינו תם (גם מי שאינו נוהג להניחם כל השנה).

ו' תמוז:

מקובל בשם הרה"ק רבי מרדכי ממשורנוביל זי"ע, שאין לרהוץ בנהר ביום ו' תמוז (וכידוע שהרה"ק רבי בנציון הלברשטאם מבאבוב זי"ע, כמעט שנמטע ביום זה ביטה שהיהו בנהר).